

دانشگاه پیام نور

مركز تهران

دانشکده: علوم انسانی

گروه: علوم اجتماعی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی (رشته فلسفه جامعه‌شناسی)

عنوان:

تبیین اعتماد اجتماعی عام در ایران

(مطالعه موردی شهر کاشان)

دانشجو:

مسیح نورانی پور

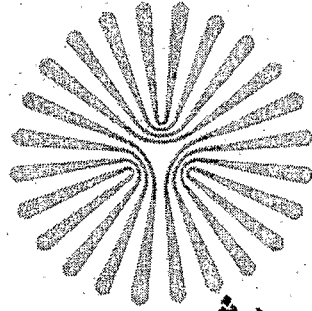
استاد راهنما:

جناب آقای دکتر غلامرضا غفاری

بهار ۱۳۸۶

۱۰۱۲۱۶

دانشگاه پیام نور - کتابخانه مرکزی	
بخش نشریات	
شماره ثبت	H
شماره ویرایش	۷۲
شماره تاریخ	۸۶/۵/۴

دانشگاه پیام نور

تصویب نامه

پایان نامه تحت عنوان:

تبیین اعتماد اجتماعی عام گرایانه (مطالعه موردی شهر کاشان)

کتابخانه مرکزی
تاسیس ۱۳۵۷

تاریخ دفاع ۸۶/۳/۲۳ نمره: ۱۸/۵ درجه: عالی

اعضای هیات داوران:

نام و نام خانوادگی هیات داوران مرتبه علمی امضاء

(Handwritten signatures of the members of the jury)

- ۱- آقای دکتر غفاری استاد راهنما امضاء
- ۲- آقای دکتر زاهدی استاد مشاور امضاء
- ۳- آقای دکتر امیرملکی استاد داور امضاء
- ۴- آقای دکتر امیرملکی نماینده گروه امضاء

۱۵۱۲۱۶

تقدیم به دو مہربان :

پدر و مادرم

تقدیر و تشکر:

سپاسگذار از استاد فروتن و فرزانه جناب آقای دکتر غفاری
بخاطر راهنماییهای ارزنده ایشان و تشکر از استاد اندیشمند و
دلسوز جناب آقای دکتر محمد جواد زاهدی مازندرانی به خاطر
زحماتی که برای این تحقیق متحمل شدند.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول : کلیات تحقیق

۱	مقدمه
۲	۱-۱- بیان مسئله
۵	۳-۱- سوالات تحقیق
۵	۴-۱- اهداف
۶	۵-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق
۸	۶-۱- تاریخچه موضوع تحقیق
۹	۷-۱- فضای مفهومی اعتماد
۱۶	۸-۱- انواع اعتماد
۱۶	- اعتماد بنیادی
۱۶	- اعتماد بین شخصی
۱۷	- اعتماد به نظامهای تخصصی
۱۸	- اعتماد بین المللی

فصل دوم : مروری بر تحقیقات پیشین

۲۰	۱-۲- پیشینه تحقیق
۲۰	۱- تحقیقات انجام یافته در خارج کشور
۲۰	- مطالعه تطبیقی اعتماد در هفت کشور
۲۱	- اعتماد و دگرگونی سریع اجتماعی (یک مطالعه موردی)
۲۲	- اعتماد اجتماعی یک رویکرد شناختی
۲۳	۲- تحقیقات انجام یافته در داخل کشور
۲۳	- مطالعه تطبیقی اعتماد در دو حوزه فرهنگ و سیاست
۲۳	- بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در بین ساکنان شهر زنجان
۲۴	- عام گرایی و عوامل موثر بر آن
۲۵	- بررسی رابطه اعتماد و مشارکت در نواحی روستایی کاشان
۲۵	- بررسی رابطه عام گرایی با اخلاق
۲۶	- اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن
۲۶	- تعهد اجتماعی و عوامل موثر بر آن

- ۲۶ بررسی آگاهیها، رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در ایران
- ۲۷ نقش اعتماد متقابل مردم و حکومت در توسعه سیاسی
- ۲۷ میزان اعتماد مردم به بخش خیری رسانه ها
- ۲۸ اعتماد به تلویزیون و عوامل موثر بر آن

فصل سوم: مبانی نظری

- ۲۹ ۳-۱- پیشینه تئوریک
- ۲۹ ۱- اعتماد بعنوان یک دارایی فردی
- ۲۹ - نظریه روانشناسی اجتماعی
- ۳۰ - نظریه موفقیت اجتماعی و رفاه
- ۳۰ - نظریه انجمنهای داوطلبی
- ۳۱ - نظریه شبکه های غیر رسمی
- ۳۲ - نظریه ویژگیهای جامعه
- ۳۳ ۲- اعتماد بعنوان یک دارایی جمعی
- ۳۳ - شکافها و تضادها
- ۳۴ - ثروت
- ۳۵ - تاثیرات دموکراسی و حکومت
- ۳۵ - سازمانهای داوطلبی و جامعه مدنی
- ۳۶ - مذهب و فرهنگ
- ۳۷ ۳-۲- دیدگاههای کلاسیک
- ۳۸ ۱- الکسیس دو توکوویل
- ۳۸ ۲- فردیناند تونیس
- ۳۹ ۳- امیل دورکیم
- ۴۰ ۴- جرج زیمل
- ۴۳ ۵- ماکس وبر
- ۴۵ ۳-۳- دیدگاههای معاصر
- ۴۵ ۱- تالکوت پارسونز
- ۴۷ ۲- روبرت پاتنام
- ۵۰ ۳- آنتونی گیدنز
- ۵۲ ۴- لومان
- ۵۳ ۵- زتومکا

۵۷	۶- کلمن
۵۹	۷- ازیک اوسلانر
۶۱	۸- کنت نیوتن
۶۳	۹- تیموتی ارل
۶۵	۱۰- فرانسیس فوکو یاما
۶۷	۱۱- کلاوس افه
۸۰	۳-۴- چارچوب نظری
۸۶	۳-۵- مدل تحلیلی تحقیق
۸۸	۳-۶- فرضیه های تحقیق
۸۸	- فرضیه های ترکیبی
۸۸	- فرضیه های خرد

فصل چهارم: روش تحقیق

۹۰	۴-۲- ابزار تحقیق
۹۰	- متغیر وابسته
۹۱	- متغیر مستقل
۹۲	- متغیر های زمینه ای
۹۳	۴-۳- روایی ابزار تحقیق
۹۳	۴-۴- اعتبار ابزار تحقیق
۹۴	۴-۵- جامعه آماری و حجم نمونه
۹۵	۵-۵- روش نمونه گیری
۹۵	۴-۶- تعریف مفاهیم و متغیرها
۹۸	۱- متغیر وابسته
۹۸	- شعاع اعتماد
۹۸	- شعاع روابط
۹۹	- تنوع (چگالی) روابط
۱۰۰	۲- متغیرهای مستقل
۱۰۰	- مشارکت عینی
۱۰۱	- اعتماد نهادی
۱۰۲	- بده بستان اجتماعی

- ۱۰۲ احساس امنیت اجتماعی
- ۱۰۳ احساس خوشبینی
- ۱۰۳ پایگاه اجتماعی اقتصادی
- ۱۰۳ متغیرهای پیشینه ای
- ۱۰۴ ۸-۴ روش تحلیل داده ها
- ۱۰۴ ۹-۴ روشهای آماری
- ۱۰۴ آماره های توصیفی
- ۱۰۴ آمار استنباطی

فصل پنجم: تجزیه و تحلیل داده ها

- ۱۱۰ ۵-۱- سیمای جامعه مورد بررسی
- ۱۱۱ ۵-۲- توصیف داده ها
- ۱۱۱ ۱- اعتماد اجتماعی عام گرایانه
- ۱۱۱ شعاع اعتماد
- ۱۱۱ جهت گیری کنش
- ۱۱۳ گستره اعتماد
- ۱۱۴ شعاع روابط
- ۱۱۴ پیوندهای غیر رسمی
- ۱۱۵ گرایش به دیگران
- ۱۱۶ تنوع (چگالی) روابط
- ۱۱۶ تنوع گروهها
- ۱۱۷ ترکیب فرهنگی حوزه محلی
- ۱۲۰ ۲- مشارکت عینی
- ۱۲۰ عضویت مشارکتی
- ۱۲۲ موقعیت مشارکتی
- ۱۲۴ فعالیت داوطلبانه
- ۱۲۵ تماس اجتماعی
- ۱۲۶ ۳- اعتماد نهادی
- ۱۲۶ اعتماد به اصناف و گروهها

۱۲۷	اعتماد به نهادهای حکومتی
۱۲۸	۳- بدهستان اجتماعی
۱۲۹	۴- احساس امنیت اجتماعی
۱۳۰	۵- احساس خوشبینی
۱۳۲	۷- تعلق طبقاتی
۱۳۴	۵-۳- آزمون و تحلیل فرضیه ها
۱۳۴	۱- فرضیه اول تحقیق
۱۳۸	۲- فرضیه دوم تحقیق
۱۴۱	۳- فرضیه سوم تحقیق
۱۴۶	۵-۴- تبیین روابط چند گانه
۱۴۷	۱- تحلیل چند متغیره اعتماد اجتماعی عام گرایانه
۱۴۸	۲- تحلیل چند متغیره روابط اجتماعی
۱۴۸	۳- تبیین روابط چند گانه ویژگیهای شخصیتی
۱۴۹	۴- تحلیل چند متغیره پایگاه اجتماعی - اقتصادی
۱۵۴	۵-۵- آزمون و تحلیل فرضیه های زمینه ای تحقیق
۱۵۴	۱- تحلیل فرضیه مربوط به سن
۱۵۵	۲- تحلیل فرضیه مربوط به تعداد اعضای خانوار
۱۵۶	۳- تحلیل فرضیه مربوط به جنسیت

فصل ششم: بحث و نتیجه گیری

۱۵۷	۶-۱- مقدمه
۱۵۸	۶-۲- تفسیر نتایج فرضیه ها
۱۵۹	۱- تفسیر فرضیه شماره یک
۱۶۲	۲- تفسیر فرضیه شماره دو
۱۶۵	۳- تفسیر فرضیه شماره سه
۱۶۷	۴- تفسیر فرضیه شماره چهار
۱۶۹	۵- تفسیر فرضیه شماره پنج
۱۷۳	۶- تفسیر فرضیه شماره شش
۱۷۵	۶-۳- پیشنهادات
۱۷۹	۶-۴- محدودیتها

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۱۴	جدول (۱-۱) اعتماد خاص گرایانه و عام گرایانه.....
۴۴	جدول (۱-۳) انواع مشروعیت و سازو کارهای آن.....
۴۵	جدول (۲-۳): متغیرهای الگویی پارسونز.....
۵۲	جدول (۳-۳) مقایسه محیطهای اعتماد و مخاطره در فرهنگهای پیش از مدرن و مدرن.....
۸۵	جدول (۳-۴): مقایسه دیدگاههای نظری اعتماد در میان نظریه پردازان کلاسیک و معاصر.....
۹۴	جدول (۱-۴): معرفها یا متغیرها و ضریب روایی نهایی هر یک از آنها.....
۹۷	جدول (۲-۴) توزیع فراوانی بلوکهای نمونه برحسب محل سکونت افراد.....
۱۰۴	جدول (۳-۴) آماره های توصیفی و استنباطی فرضیه های اصلی تحقیق.....
۱۰۹	جدول (۴-۴): ماتریس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق.....
۱۱۲	جدول (۱-۵). توزیع درصدی و پاسخهای افراد مورد مطالعه به.....
۱۱۲	جدول (۲-۵) توزیع فراوانی مطلق و نسبی در جامعه مورد مطالعه.....
۱۱۳	جدول (۳-۵). توزیع درصدی و پاسخهای افراد مورد مطالعه به گویه های.....
۱۱۴	جدول (۴-۵). توزیع درصدی و پاسخهای افراد مورد مطالعه به گویه های طیف پیوندهای.....
۱۱۴	جدول (۵-۵). توزیع فراوانی مطلق و درصدی پیوندهای غیر رسمی در جامعه مورد مطالعه.....
۱۱۵	جدول (۶-۵). توزیع درصدی پاسخهای افراد مورد مطالعه به.....
۱۱۶	جدول (۷-۵). توزیع فراوانی مطلق و درصدی گرایش به دیگران در جامعه مورد مطالعه.....
۱۱۶	جدول (۸-۵). توزیع درصدی پاسخهای افراد مورد مطالعه به گویه های تنوع گروهها.....
۱۱۷	جدول (۱۰-۵). توزیع فراوانی مطلق و درصدی تنوع گروههای افراد در جامعه مورد مطالعه.....
۱۱۷	جدول (۱۱-۵). توزیع درصدی و پاسخهای افراد مورد مطالعه به.....
۱۱۸	جدول (۱۲-۵). توزیع فراوانی مطلق و درصدی ترکیب فرهنگی حوزه محلی.....

- جدول (۵-۱۳). توزیع فراوانی مطلق و درصدی اعتماد اجتماعی عام گرایانه..... ۱۱۸
- جدول (۵-۱۴). توزیع درصدی و پاسخهای افراد مورد مطالعه به..... ۱۲۰
- جدول (۵-۱۵). توزیع فراوانی مطلق و درصدی عضویت مشارکتی در جامعه مورد مطالعه..... ۱۲۱
- جدول (۵-۱۶). توزیع درصدی و پاسخهای افراد به گویه های طیف موقعیت مشارکتی..... ۱۲۲
- جدول (۵-۱۷). توزیع فراوانی مطلق و درصدی موقعیت مشارکتی در جامعه مورد مطالعه..... ۱۲۲
- جدول (۵-۱۸). توزیع درصدی و پاسخهای افراد به گویه های طیف فعالیت داوطلبانه..... ۱۲۴
- جدول (۵-۱۹). توزیع فراوانی مطلق و درصدی فعالیت داوطلبانه در جامعه مورد مطالعه..... ۱۲۴
- جدول (۵-۲۰). توزیع درصدی و پاسخهای افراد به گویه های طیف تماس اجتماعی..... ۱۲۵
- جدول (۵-۲۱). توزیع فراوانی مطلق و درصدی تماس اجتماعی در جامعه مورد مطالعه..... ۱۲۵
- جدول (۵-۲۲). توزیع درصدی و پاسخهای افراد به گویه های طیف اعتماد..... ۱۲۶
- جدول (۵-۲۳). توزیع درصدی و پاسخهای افراد به گویه های طیف..... ۱۲۷
- جدول (۵-۲۴). توزیع فراوانی مطلق و نسبی اعتماد نهادی در جامعه مورد مطالعه..... ۱۲۷
- جدول (۵-۲۵). توزیع درصدی و پاسخهای افراد به گویه های طیف بده بستان اجتماعی..... ۱۲۸
- جدول (۵-۲۶). توزیع فراوانی مطلق و درصدی بده بستان اجتماعی در جامعه مورد مطالعه..... ۱۲۸
- جدول (۵-۲۷). توزیع درصدی و پاسخهای افراد به گویه های طیف امنیت اجتماعی..... ۱۲۹
- جدول (۵-۲۸). توزیع فراوانی مطلق و درصدی امنیت اجتماعی در جامعه مورد مطالعه..... ۱۲۹
- جدول (۵-۲۹). توزیع درصدی و پاسخهای افراد به گویه های طیف احساس خوشبینی..... ۱۳۰
- جدول (۵-۳۰). توزیع فراوانی مطلق و درصدی احساس خوشبینی در جامعه مورد مطالعه..... ۱۳۰
- جدول (۵-۳۱). توزیع درصدی تعلق طبقاتی..... ۱۳۲
- جدول (۵-۳۲). توزیع فراوانی مطلق و درصدی تعلق طبقاتی در جامعه مورد مطالعه..... ۱۳۲
- جدول (۵-۳۳). چگونگی ارتباط بین سطح تحصیلات و اعتماد عام گرایانه..... ۱۴۱
- جدول (۵-۳۴). چگونگی ارتباط بین درآمد و اعتماد عام گرایانه..... ۱۴۲

- جدول (۳۵-۵) چگونگی ارتباط نوع شغل فعالیت و اعتماد عام گرایانه ۱۴۳
- جدول (۳۶-۵) چگونگی ارتباط بین وضعیت منزل مسکونی و اعتماد عام گرایانه ۱۴۴
- جدول (۳۷-۵) چگونگی ارتباط بین تعلق طبقاتی و اعتماد عام گرایانه ۱۴۵
- جدول (۳۸-۵): ضریب همبستگی استاندارد شده شاخصهای اعتماد ۱۴۷
- جدول (۳۹-۵): ضریب همبستگی استاندارد شده شاخصهای روابط اجتماعی ۱۴۸
- جدول (۴۰-۵) : ضریب همبستگی استاندارد شده شاخصهای ویژگیهای شخصیتی ۱۴۹
- جدول (۴۱-۵) : ضریب همبستگی استاندارد شده شاخصهای ۱۵۰
- جدول (۴۲-۵) نتایج معادله رگرسیون ۱۵۲
- جدول (۴۳-۵) چگونگی ارتباط بین سن و اعتماد عام گرایانه ۱۵۴
- جدول (۴۴-۵) چگونگی ارتباط بین تعداد اعضای خانوار و اعتماد خاص عام گرایانه ۱۵۵
- جدول (۴۵-۵) چگونگی ارتباط بین جنسیت و اعتماد عام گرایانه ۱۵۶
- جدول (جدول (۴۶-۵): خلاصه نتایج آزمونهای آماری سنجش رابطه ۱۵۷

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار(۱-۳): مدل تحلیل: تاثیر متغیرهای ترکیبی بر اعتماد اجتماعی عام گرایانه.....	۸۶
نمودار(۲-۳): مدل تحلیل: تاثیر متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته.....	۸۷
نمودار(۲-۵): میزان تاثیر متغیرهای مستقل بر اعتماد اجتماعی عام گرایانه.....	۱۵۱
نمودار(۱-۵): میزان تاثیر عاملهای مستقیم بر اعتماد اجتماعی عام گرایانه.....	۱۵۳

چکیده:

تحقیق حاضر به بررسی تبیین اعتماد اجتماعی عام گرایانه، مطالعه موردی شهر کاشان می پردازد. از آنجا که اعتماد عام گرایانه مشارکت را در اشکال مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تسهیل می کند و پرورش دهنده ارزشهای مردم سالارانه است و با توجه به ویژگیهای تاریخی و اجتماعی جامعه مورد بررسی (شهر کاشان) که در مرحله چالش انگیز سنت و تجدد دست و پنجه نرم می کند و در چنین شرایطی اعتماد عام گرایانه که مقتضی یک جامعه توسعه یافته می باشد، شایسته توجه می باشد. در چنین وضعیتی انجام مطالعه ای در این زمینه از اهمیت زیادی برخوردار می باشد. هدف اصلی تحقیق حاضر تبیین اعتماد عام گرایانه در بین افراد بالغ (بالای ۱۸ سال) و ارائه راههای افزایش آن در شهر کاشان می باشد. اهداف ویژه تحقیق هم شامل بررسی وضعیت اعتماد عام گرایانه مردم شهر کاشان، شناسایی عوامل موثر بر اعتماد عام گرایانه و ارائه راهکارهای لازم برای تقلیل موانع موجود بر سر راه اعتماد اجتماعی عام گرایانه می باشد. در این تحقیق برای نشان دادن پیشینه تحقیق به بررسی تحقیقات در داخل و خارج از کشور پرداخته شده است. پیشینه تئوریک تحقیق شامل رویکردهای مختلف به اعتماد یعنی رویکردهای فردی و رویکردهای جمعی و نظریات توکوویل، تونیس، دورکیم، زیمل، وبر، پارسونز، پاتنام، گیدنز، لومان، زتومکا، کلمن، اوسلانر، نیوتن، تیموتی، فوکویاما و افه است که در میان این نظریات، نیوتن به خاطر در نظر داشتن دو بعد فردی و جمعی اعتماد بعنوان چهارچوب نظری تحقیق فرضیه های تحقیق استنباط و استخراج شدند. روش تحقیق در این مطالعه بصورت پیمایشی می باشد و تکنیک و ابزار مورد استفاده برای جمع آوری اطلاعات، پرسشنامه است. این تحقیق در میان مناطق دو گانه ۱ و ۲ شهر کاشان انجام شد. جامعه آماری این تحقیق حدود ۱۶۸۳۹۹ نفر بود که از این میان ۳۸۵ نفر بعنوان حجم نمونه انتخاب شدند تا با آنها مصاحبه شود. روش نمونه گیری از نوع نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای بود بطوریکه از بین بلوکهای مناطق سه گانه، ۳۵ بلوک بطور تصادفی انتخاب شدند. متغیر وابسته در این تحقیق اعتماد اجتماعی عام گرایانه است که با سه بعد شعاع اعتماد، شعاع روابط، ویژگیهای شخصیتی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی می باشد. متغیرهای جزئی روابط اجتماعی شامل:

مشارکت عینی، اعتماد نهادی و بده بستان اجتماعی و متغیرهای جزئی ویژگیهای شخصیتی شامل: احساس امنیت اجتماعی و احساس خوشبینی می باشد. متغیرهای جزئی پایگاه اجتماعی - اقتصادی شامل تحصیلات، در آمد، شغل، نوع مسکن، و تعلق طبقاتی است. البته یکسری متغیرهای دیگر تحت عنوان متغیرهای زمینه ای نیز در این تحقیق دخالت داده شدند. یافته های تحقیق نشان می دهد که بین متغیرهای مشارکت عینی، اعتماد نهادی، بده بستان اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی، احساس خوشبینی و اعتماد اجتماعی عام گرایانه رابطه معنا دار و مستقیمی وجود دارد. اما بین متغیرهای مربوط به پایگاه اجتماعی - اقتصادی و اعتماد اجتماعی عام گرایانه رابطه معنا داری وجود ندارد. از متغیرهای زمینه ای هم تنها متغیر میزان سن است که با اعتماد عام گرایانه رابطه معناداری دارد بدین معنا که هر چه میزان سن بالا تر می رود از اعتماد اجتماعی عام گرایانه کاسته می شود.

فصل اول

کلیات تحقیق

فصل اول شامل مطالب زیر می باشد :

مقدمه

بیان مسئله

سئوالات تحقیق

اهداف تحقیق

اهمیت و ضرورت تحقیق

تاریخچه موضوع

فضای مفهومی

انسان به عنوان موجودی اجتماعی، زندگی در جامعه انسانی را در گروارتباط با موجودات انسانی دیگر می یابد. در جوامع کنونی توسعه ابعاد ارتباطات با در نوردیدن فواصل زمانی و مکانی در پی فشردگی روزافزون این مفاهیم، امکان ارتباط متقابل را به افراد و گروهها و سازمانهای مختلف ارزانی داشته است، و در چنین برهه ای آنچه قوام بخش و ضمانت کننده چنین روابطی است، اعتماد است.

اعتماد، از عناصر مهم روابط انسانی و زمینه ساز همکاری میان اعضای جامعه است. کثرت ابزار ارتباطی، لزوم گستره ارتباط با افراد، گروهها، فرهنگها، نهادها و سازمانهایی از نقاط مختلف را امکان پذیر ساخته و در چنین احوالی انسان خود را در ارتباط با روابط پیچیده ای می یابد که لازمه قوام این ارتباطات، اعتماد است. بنابراین محتوای چنین اعتمادی با آن شکل از اعتماد که در جوامع پیشین اعمال می شد متفاوت است. اعتمادی که دایره تنگی از افراد را در بر می گرفت و انسانهای دیگر را از گستره اعتماد ورزی خویش خارج می کرد. در عصر کنونی آنچه در جوامع توسعه نیافته یا در حال توسعه می تواند چالش برانگیز باشد ورود سریع بخش سخت افزاری مدرنیته وعدم وجود بستر فرهنگی مناسب برای منطبق شدن با شرایط بوجود آمده از رهگذر این امکانات برای این جوامع می باشد. لازمه زندگی در عصر کنونی وجود اعتمادی با محتوای عام گرایانه است، تا بتواند انسانی که مخاطب کثرت روابط متنوع هست را از زندگی پیچیده امروزی بهره ای حاصل نماید.

اعتماد در متن کنشهای انسانی نمود پیدا میکند، بخصوص کنشهایی که معطوف به آینده اند. اعتماد قماری عقلانی است و قرین با این نگرش است که همکاری با دیگران عاقبت خوبی به همراه دارد. اعتماد لازمه زندگی اجتماعی است و در صورت نبود آن وجود رابطه اجتماعی بی معنا می گردد. اگر جوامع می خواهند تولید بیشتری داشته باشند و از پیشرفت بیشتری برخوردار شوند آنها باید با دیگران کنش متقابل بیشتری داشته باشند و باید این قمار منطقی را بپذیرند که دیگران قابل اعتمادند.

در این فصل فضای مفهومی اعتماد و اعتماد خاص گرایانه - عام گرایانه برای نیل به تعریفی از آن مورد توجه قرار گرفته، سپس ابعاد نظری اعتماد با طرح رویکردهای نظری مربوط به موضوع، مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۲ - بیان مسئله:

در ادبیات علوم اجتماعی اعتماد معانی مختلفی چون: محاسبه پذیری^۱ و قابلیت پیش بینی، قابلیت اعتماد، صداقت، باور به ظرفیتها و بویژه نیتهای خیر اشخاص، گروهها یا نهادها دارد. بنابراین اعتماد، از باور به رفتار قابل پیش بینی تا باور به نیت های خیری که در پس رفتار پیش بینی ناپذیر هست را شامل می شود. اعتماد اجتماعی یکی از مهمترین ایده های است که بویژه در علوم سیاسی، جامعه شناسی و روانشناسی مورد توجه قرار گرفته است. در یک نگاه، منبع تعمیم یافته ای است که عمل دموکراتیک راباعت می شود. اعتماد مهمترین شاخصه سرمایه اجتماعی است.

تبیین اعتماد اجتماعی عام گرایانه مساله مورد توجه این پژوهش است. اعتماد را باید بصورت پیوستاری دید که ابتدای آن را اعتماد خاص گرایانه تشکیل میدهد و هرچه از ابتدای این پیوستار دورتر وبه سمت دیگر آن نزدیک می شویم بر میزان اعتماد عام گرایانه افزوده می شود. برای واکاوی این موضوع نیازمند تفکیک اعتماد خاص گرایانه و عام گرایانه و بررسی پیامدهای نهادینه شدن هریک از این دو شکل از اعتماد هستیم. اعتماد خاص گرایانه و عام گرایانه را می توان با مفهوم شعاع اعتماد توضیح داد. تمامی گروههای اجتماعی دارای میزان خاصی از شعاع اعتمادند که به میزان گستردگی دایره همکاری و اعتماد متقابل اعضای یک گروه است. در اعتماد خاص گرایانه شعاع اعتماد و میزان تعاملات و همکاریهای اجتماعی محدود به همنوعان و آشنایان نزدیک و درون گروهی اختصاص می یابد و نگاهی شکاکانه و همراه با تردید به برون گروه و به غریبه ها ابراز می شود. تراکم روابط درون گروهی و بی اعتمادی به برون گروه امکان به کارگیری همه ظرفیتها و توانائیهای موجود در اجتماع را به حداقل ممکن رسانده و هزینه مبادلات را به حداکثر می رساند و ائتلاف نیروهای فکری و اجتماعی را با خود می آورد. در شکل کلان این نوع روابط را می توان در کشورهای عقب افتاده، در حال توسعه یا جهان سومی و به طور

^۱ accountability

صریحتر در کشورهایی که از شالوده های دموکراتیک متزلزلی برخوردارند به شکل ملموس تری مشاهده کرد. در این کشورها این شکل از روابط خاص گرایانه به آنچه که «فساد»^۱ خوانده می شود، انجامیده است. و اصطلاحاتی همچون رانت خواری، پولشویی، و پارتی بازی نیز از دل همین مفهوم و از این نوع روابط زاییده شده است. پاتنام در کتاب معروف خود بنام «دموکراسی و سنتهای مدنی» با تفضیل بیشتری این موضوع را مورد واکاوی قرار داده است. او با ملاحظه وضعیت متفاوت از لحاظ اجتماعی، اقتصادی و رفاهی قسمتهای شمالی و جنوبی ایتالیا از جمله مهمترین عوامل رفاه و پیشرفت در قسمت شمالی ایتالیا را وجود نهادهای پایدار مستحکم دموکراتیک و وجود پلهای ارتباطی به سمت خارج گروهیها و اعتماد تعمیم یافته در میان گروههای مختلف اجتماعی و عدم وجود گروههایی همچون مافیا می داند و دلیل رکود و عقب ماندگی بخش جنوبی ایتالیا را عواملی متضاد این موارد می شمارد.

آنچه از مطالعات انجام شده در مورد اعتماد (پاتنام، زتومکا، افه، گیدنز و...) می توان استنباط نمود چنین است که: در اعتماد وقتی ویژگی عام گرایانه تفوق یابد پلی به سمت جامعه بزرگتر زده می شود و شعاع اعتماد روابط گسترده تری را شامل می گردد و از همین رو هزینه معاملات پایین آمده و نیروی بالقوه جامعه به شکوفایی هرچه بیشتر میرسد و مشارکت مردم در زندگی اجتماعی شکل گسترده تری می یابد، که در این بین ویژگیهای نهادی و نظامهای تمایلاتی افراد از اهمیت زیادی می تواند برخوردار باشد. اعتماد عام گرایانه در کشورهای پیشرفته و به اصطلاح توسعه یافته به مقدار بیشتری یافت می شود و بطور مطمئن تر در کشورهایی که از بنیانهای دموکراسی قویتری برخوردارند. در این کشورها روابط اعتماد از نوع شدید و بسیار نزدیک و محدود به گروههای کوچک نیست بلکه روابطی نه عمیق اما ممتد در سراسر جامعه می باشد و اعتماد شعاع گسترده تری یافته و افرادی از سایر گروههای اجتماعی را در بر می گیرد و وبه موازات آن ابزارهای پاسخگویی به اعتماد نیز که بیشتر در قالب نهادها ظهور می یابند، از اطمینان زیادتری برخوردار هستند.

^۱ - corruption